Ellen Marsvin og Kirsten Munk

Anders Petersen: Vallø og Omegn. En historisk Skildring. København, 1877.

Trykte sider 69-73 og 78-82. Ellen Marsvin og Kirsten Munk.

For hver bogside vises først den uændrede, scannede original med gotiske bogstaver, derefter en diplomatisk afskrift og dernæst en oversættelse til nudansk. Bogens sidetal gentages i alle afsnit. PDF-sidetal kan derfor afvige fra bogens sidetal.

Afskriften bevarer ordlyd, gammel stavning, tegnsætning, store og små bogstaver, linjeskift og orddelinger. Fraktur gengives med latinske bogstaver; typografisk bogstavafstand og skrifternes størrelse efterlignes ikke. Notehenvisninger gengives med hævede tal og afsluttende parentes. Originalbilledet er den autoritative gengivelse af trykket.

Nudansk er en sproglig oversættelse, som bevarer kildens udsagn og forbehold. Delte ord inden for en side er samlet; tekstforløb over sideskift er angivet. Firkantede parenteser i oversættelsen betegner redaktionelle tilføjelser eller notehenvisninger. Vurderinger, navne, datoer og eventuelle fejl i bogen er ikke stiltiende rettet efter moderne forskning.

Bogens relevante slutnoter er hentet fra trykte sider 371-372. De står efter den tilhørende oversættelse med fulde henvisningsnumre 209-223 og 230-241. Bogen forkorter numrene efter 200 til 9), 10) osv.; her er numrene udfoldet for at undgå tvivl. Noternes bibliografiske forkortelser er bevaret. Sst. og ans. St. betyder henholdsvis »samme sted« og »anførte sted«. Originale notesider er medtaget som bilag.

Side 73 begynder med afslutningen af dokumentcitatet og indleder derefter afsnittet om Valdemar Christian. Side 78 fortsætter dette afsnit og indleder Kirsten Munks biografi. Side 82 går videre til Vester-Vallø og Sten Rosensparre. Hele de valgte sider er medtaget. Siderne 74-77 indgår ikke.

Digital kilde: https://www.ronlev.dk/bibliotek/2362.pdf
Udarbejdet 8. oktober 2026 til Chr4.dk.

paa Ryumgaard, underſkrevet egenhændig af Holger Roſenkrantz Jørgenſen og til Vitterlighed beſeglet af Jørgen Skeel og Gude Galde. — Hvormeget Holger Roſenkrantz fik i Kjøbeſum, anføres ikke. Det hedder blot: „Men haffuer annammit fuld fyldiſt Och goed Betalling Derfaar effter egen Willie Och nøye." — Kjøberen var altſaa Datidens rigeſte Adelsfrue, Kong Chriſtian IV's Svigermoder

Ellen Marſvin.

Hun var født 1. Febr. 1572 paa Landskrona Slot, Datter af Jørgen Marſvin til Dybek i Skaane, Danmarks Riges Raad og Befalingsmand over Stjernholm (død 2. Septbr. 1581 paa Dybek) og Fru Karen Gyldenſtjerne (begravet i Kjøbenhavn 20. Novbr. 1589[209]). — Den 29. Juni 1589 havde hun i Kjøbenhavn Bryllup med Ludvig Munk til Nørlund og Lundegaard, Lensmand over Tronhjems Stift, hvor han for ſin Udſugelſe blev almindelig forhadt af Beboerne, hvilket havde til Følge, at Formynder-Regeringen affatte ham, 5te Juni 1593, fra hans Embede. — Han opførte Borg- og Ladegaarden paa Nørlund i Jylland midt i en Sump paa en yderſt beſværlig Byggegrund. Anledningen dertil ſkal efter Sagnet være[210]), at Ellen Marſvin, da han friede til hende, gjorde ſit Ja — da hun var meget ung og han temmelig tilaars — afhængig af, at han byggede hende en Borg paa det Sted, hvor hun kaſtede ſin Handſke, med et Taarn ſaa højt, at hun derfra kunde ſe Budolfi Kirkeſpir i Aalborg. Bygherren ſparede hverken Møje eller Penge paa Bygningernes Opførelſe ſamt disſes pragtfulde Udſtyrelſe. Der blev paa forſkjellige Steder baade i Gaarden og Værelſerne anbragt Billedhuggerarbejder ſaavel i Sandſten ſom Egetræ med Ludvig Munks og Ellen Marſvins Vaabener, og der ſkal have været Kobberporte for Gaarden, der vare ſaa ſvære, at deres Lukning kunde høres i de nær-

Bogside 69 - diplomatisk afskrift

paa Ryumgaard, underskrevet egenhændig af Holger Rosenkrantz Jørgensen og til Vitterlighed beseglet af Jørgen Skeel og Gude Galde. — Hvormeget Holger Rosenkrantz fik i Kjøbesum, anføres ikke. Det hedder blot: „Men haffuer annammit fuld fyldist Och goed Betalling Derfaar effter egen Willie Och nøye.“ — Kjøberen var altsaa Datidens rigeste Adelsfrue, Kong Christian IV's Svigermoder

Ellen Marsvin.

Hun var født 1. Febr. 1572 paa Landskrona Slot, Datter af Jørgen Marsvin til Dybek i Skaane, Danmarks Riges Raad og Befalingsmand over Stjernholm (død 2. Septbr. 1581 paa Dybek) og Fru Karen Gyldenstjerne (begravet i Kjøbenhavn 20. Novbr. 1589 [209]). — Den 29. Juni 1589 havde hun i Kjøbenhavn Bryllup med Ludvig Munk til Nørlund og Lundegaard, Lensmand over Tronhjems Stift, hvor han for sin Udsugelse blev almindelig forhadt af Beboerne, hvilket havde til Følge, at Formynder-Regeringen afsatte ham, 5te Juni 1593, fra hans Embede. — Han opførte Borg- og Ladegaarden paa Nørlund i Jylland midt i en Sump paa en yderst besværlig Byggegrund. Anledningen dertil skal efter Sagnet være[210]), at Ellen Marsvin, da han friede til hende, gjorde sit Ja — da hun var meget ung og han temmelig tilaars — afhængig af, at han byggede hende en Borg paa det Sted, hvor hun kastede sin Handske, med et Taarn saa højt, at hun derfra kunde se Budolfi Kirkespir i Aalborg. Bygherren sparede hverken Møje eller Penge paa Bygningernes Opførelse samt disses pragtfulde Udstyrelse. Der blev paa forskjellige Steder baade i Gaarden og Værelserne anbragt Billedhuggerarbejder saavel i Sandsten som Egetræ med Ludvig Munks og Ellen Marsvins Vaabener, og der skal have været Kobberporte for Gaarden, der vare saa svære, at deres Lukning kunde høres i de nær-

Bogside 69 - nudansk

[Teksten fortsætter fra en side, som ikke er med i samlingen.]

på Ryumgaard, egenhændigt underskrevet af Holger Rosenkrantz Jørgensen og beseglet af Jørgen Skeel og Gude Galde som vidner. Det oplyses ikke, hvor stor købesummen var. Der står blot, at han havde modtaget fuld og god betaling efter sin egen vilje og tilfredshed. Køberen var altså den kvinde, som forfatteren betegner som tidens rigeste adelsdame, Christian IV's svigermor, Ellen Marsvin.

Ellen Marsvin blev født den 1. februar 1572 på Landskrona Slot. Hun var datter af rigsråd Jørgen Marsvin til Dybek i Skåne, lensmand over Stjernholm, som døde på Dybek den 2. september 1581, og Karen Gyldenstjerne, som blev begravet i København den 20. november 1589 [209].

Den 29. juni 1589 blev hun i København gift med Ludvig Munk til Nørlund og Lundegård. Han var lensmand over Trondhjems stift. Ifølge forfatteren blev han forhadt blandt beboerne på grund af sin udsugning, og formynderregeringen afsatte ham den 5. juni 1593.

Ludvig Munk opførte hovedbygningen og ladegården på Nørlund i Jylland på en sumpet og vanskelig byggegrund. Ifølge et sagn stillede den unge Ellen Marsvin som betingelse for at gifte sig med den betydeligt ældre Ludvig Munk, at han skulle bygge en borg dér, hvor hun kastede sin handske. Tårnet skulle være så højt, at hun kunne se Budolfi Kirkes spir i Aalborg fra det [210].

Han sparede hverken arbejde eller penge på bygningerne og deres prægtige indretning. I gården og rummene blev der anbragt skulpturelle arbejder i sandsten og egetræ med ægteparrets våbenskjolde. Der skulle også have været så tunge kobberporte, at man kunne høre dem lukke i de nær-

[Ordet »nærmeste« er delt mellem side 69 og 70.]

Bogens slutnoter til side 69

[209] E. Brokkenh. Ant.

[210] Traps Beskr., 1. Udg. 2, 255.

Redaktionel forklaring

Siden begynder midt i en sætning fra side 68. Det sidste ord fortsætter som »meste« på side 70.

meſte Byer. Ogſaa Lundegaard i Fyen ombyggede han ſamme Aar, han døde. Her endte han ogſaa ſine Dage 8de April 1602, 65 Aar gl., og blev Torsdagen før Pintſe, 20. Maj, begravet i Graabrødre Kirke i Odenſe[211]).

I henved fem Aar var Ellen Marſvin nu Enke, men den 11. Januar 1607 indtraadte hun paa ny i Ægteſkab med Knud Rud til Sandholt, Fuglſang og Rudbjerggaard. Han var født $^{11}/_{3}$ 1556, men døde allerede efter fire Aars Ægteſkab paa St. Hans Kloſter i Odenſe 22. Juli 1611[212]).

Fra den Tid levede Fru Ellen Marſvin i Enkeſtand, tilkjøbte ſig og ſamlede ſaa betydelige og vidtløftige Beſiddelſer overalt i Danmark, ſaavel paa Øerne ſom i Jylland, at det ikke er bekjendt, at nogen Adelsdame her i Landet har havt dem ſtørre. I Sjælland ejede hun foruden Vallø ogſaa Lellingegaard; i Fyen kjøbte hun, ogſaa 1616, af Rigets Kantsler, Jakob Ulfeld, Herreſædet Ulfeldsholm, det gamle Kogsbølle, for 100,000 Slettedaler og lod forkynde paa Thinge, at hun gav Gaarden Navnet Ellensborg[213]); dette blev ſenere forandret til Nygaard og atter til Holkenhavn. Endvidere ejede hun Hovedgaarden Vejlegaard, ligeledes i Fyen, hvilken hun 1625 kjøbte af Claus Brokkenhus[214]), ſamt Øen Thorseng og desuden i Jylland Boller og Roſenvold. Diſſe to Gaarde befalede Chriſtian IV hende i et Brev af 12. Marts 1630 at afgive til Datteren, Fru Kirſten Munk og dennes Børn[215]).

Næſten alle de anførte Ejendomme bære endnu mere eller mindre kjendelige Spor af hendes Byggelyſt. Særlig ombyggede hun Ellensborg, hvor hun tillige indrettede et Kapel, rigt udſtyret med Billedſkjærerarbejde. Paa Ellensborg lod hun, ligeſom paa flere andre Gaarde, indſætte ſit Navn med Aarstal, for at minde Efterverdenen om, at hun havde bygget der. — Mærkeligt er det imidlertid, at denne Kvinde, der foretog ſaa ſtore Byggearbejder andre Steder,

Bogside 70 - diplomatisk afskrift

meste Byer. Ogsaa Lundegaard i Fyen ombyggede han samme Aar, han døde. Her endte han ogsaa sine Dage 8de April 1602, 65 Aar gl., og blev Torsdagen før Pintse, 20. Maj, begravet i Graabrødre Kirke i Odense[211]).
I henved fem Aar var Ellen Marsvin nu Enke, men den 11. Januar 1607 indtraadte hun paa ny i Ægteskab med Knud Rud til Sandholt, Fuglsang og Rudbjerggaard. Han var født ¹¹/□ 1556, men døde allerede efter fire Aars Ægteskab paa St. Hans Kloster i Odense 22. Juli 1611[212]).
Fra den Tid levede Fru Ellen Marsvin i Enkestand, tilkjøbte sig og samlede saa betydelige og vidtløftige Besiddelser overalt i Danmark, saavel paa Øerne som i Jylland, at det ikke er bekjendt, at nogen Adelsdame her i Landet har havt dem større. I Sjælland ejede hun foruden Vallø ogsaa Lellingegaard; i Fyen kjøbte hun, ogsaa 1616, af Rigets Kantsler, Jakob Ulfeld, Herresædet Ulfeldsholm, det gamle Kogsbølle, for 100,000 Slettedaler og lod forkynde paa Thinge, at hun gav Gaarden Navnet Ellensborg[213]); dette blev senere forandret til Nygaard og atter til Holkenhavn. Endvidere ejede hun Hovedgaarden Vejlegaard, ligeledes i Fyen, hvilken hun 1625 kjøbte af Claus Brokkenhus[214]), samt Øen Thorseng og desuden i Jylland Boller og Rosenvold. Disse to Gaarde befalede Christian IV hende i et Brev af 12. Marts 1630 at afgive til Datteren, Fru Kirsten Munk og dennes Børn[215]).
Næsten alle de anførte Ejendomme bære endnu mere eller mindre kjendelige Spor af hendes Byggelyst. Særlig ombyggede hun Ellensborg, hvor hun tillige indrettede et Kapel, rigt udstyret med Billedskjærerarbejde. Paa Ellensborg lod hun, ligesom paa flere andre Gaarde, indsætte sit Navn med Aarstal, for at minde Efterverdenen om, at hun havde bygget der. — Mærkeligt er det imidlertid, at denne Kvinde, der foretog saa store Byggearbejder andre Steder,

Bogside 70 - nudansk

meste byer. Ludvig Munk ombyggede også Lundegård på Fyn i det år, hvor han døde. Han døde dér den 8. april 1602, 65 år gammel, og blev begravet i Gråbrødre Kirke i Odense torsdag den 20. maj, før pinse [211].

Ellen Marsvin var enke i næsten fem år. Den 11. januar 1607 giftede hun sig igen, denne gang med Knud Rud til Sandholt, Fuglsang og Rudbjerggård. Han var født den 11. marts 1556 og døde den 22. juli 1611 på Sankt Hans Kloster i Odense efter fire års ægteskab [212].

Derefter forblev hun enke. Hun købte og samlede omfattende ejendomme både på øerne og i Jylland. Forfatteren skriver, at ingen anden dansk adelsdame vides at have haft større besiddelser. På Sjælland ejede hun Vallø og Lellingegård. I 1616 købte hun Ulfeldsholm på Fyn, det tidligere Kogsbølle, af rigskansler Jakob Ulfeld for 100.000 slettedaler. Hun lod meddele på tinget, at gården fremover skulle hedde Ellensborg [213]. Senere fik den navnene Nygård og Holckenhavn.

Hun ejede også Vejlegård på Fyn, som hun købte af Claus Brokkenhus i 1625 [214], øen Tåsinge, dengang kaldet Thorseng, og de jyske godser Boller og Rosenvold. I et brev af 12. marts 1630 befalede Christian IV hende at overdrage de to sidstnævnte godser til Kirsten Munk og hendes børn [215].

Næsten alle disse ejendomme bar ved bogens udgivelse stadig spor af hendes byggearbejder. Hun ombyggede især Ellensborg og indrettede et kapel med rigt træskærerarbejde. På Ellensborg og flere andre gårde lod hun sit navn og årstal anbringe for at vise eftertiden, at hun havde bygget der. Forfatteren finder det dog bemærkelsesværdigt, at hun trods sine store byggearbejder andre steder ...

[Sætningen fortsætter på side 71.]

Bogens slutnoter til side 70

[211] E. Brokkenh. Ant.

[212] V. Simonsen, Ruderne 2, 167 og 181.

[213] D. Atl. 3, 560.

[214] Sst. 6, 819 og Hist. Tidsskr. 4. R. 5, 160.

[215] Ny d. Mag. 1, 221.

Redaktionel forklaring

Ældre mønt- og hartkornsenheder er bevaret uden omregning.

ikke paa Vallø har efterladt sig noget Minde i saa Henseende. Dette kunde synes saa meget mere paafaldende, som netop den Del af Vallø, hun ejede, den Gang maa have havt aldeles uansélige Bygninger i Sammenligning med den anden Del, men Hovedgrunden dertil maa vel søges i, at Fru Ellen Marsvin ikke har havt Ophold her.

Hvorledes Fru Ellen Marsvin erholdt Pengene til Gaardenes med Godsers Indkjøb samt sine Byggeforetagender, er vanskeligt at forstaa. Da hun, som anført, var Kongens Svigermoder, tør det muligt antages, at Kong Christian forstrakte hende med de store Summer. I Dagbøgerne fra 1618 anfører Kongen, at han modtog Summer, hun skyldte ham, ligesom ogsaa, at han forstrakte hende med andre Beløb, men noget Bestemt derom kjendes dog ikke[216]).

Fru Ellen Marsvin døde paa Ellensborg henved 78 Aar gl. den 11te Novbr. 1649 og blev begravet den følgende 3. Decbr. Hun hviler tilligemed sine tvende Mænd i en nu tilmuret Gravhvælving under Choret i Nørrebroby Kirke. Kisten var overtrukken med Læder og forsynet med Vaabener samt en længere Gravskrift[217].) Paa Rosenborg findes hendes Portræt i Sørgedragt for Kong Christian IV, malet 1648[218]).

I „Danske Herregaarde" (Rudbjerggaard) omtales Fru Ellen som en myndig Kvinde, hvem Mændene maatte rette sig efter, og da „den gode Frue var meget begjærlig efter Penge og Jordegods, laa hun i evige Processer og Stridigheder med sin Broder og Svoger om deres Gods." — Med Corfits Rud havde hun saaledes en langvarig Proces om Betalingen af 2000 Rdlr., muligt en idømt Bøde for de paa Sandholt nedtagne 50 Fløje, som han kun vilde modtage i Specier, medens hun vilde betale i anden Mynt[219]).

Naar eller paa hvilken Maade Øster-Vallø kom fra Fru Ellen Marsvin til hendes Datter eller Datterbørn, vide

Bogside 71 - diplomatisk afskrift

ikke paa Vallø har efterladt sig noget Minde i saa Henseende. Dette kunde synes saa meget mere paafaldende, som netop den Del af Vallø, hun ejede, den Gang maa have havt aldeles uanselige Bygninger i Sammenligning med den anden Del, men Hovedgrunden dertil maa vel søges i, at Fru Ellen Marsvin ikke har havt Ophold her.
Hvorledes Fru Ellen Marsvin erholdt Pengene til Gaardenes med Godsers Indkjøb samt sine Byggeforetagender, er vanskeligt at forstaa. Da hun, som anført, var Kongens Svigermoder, tør det muligt antages, at Kong Christian forstrakte hende med de store Summer. I Dagbøgerne fra 1618 anfører Kongen, at han modtog Summer, hun skyldte ham, ligesom ogsaa, at han forstrakte hende med andre Beløb, men noget Bestemt derom kjendes dog ikke[216]).
Fru Ellen Marsvin døde paa Ellensborg henved 78 Aar gl. den 11te Novbr. 1649 og blev begravet den følgende 3. Decbr. Hun hviler tilligemed sine tvende Mænd i en nu tilmuret Gravhvælving under Choret i Nørrebroby Kirke. Kisten var overtrukken med Læder og forsynet med Vaabener samt en længere Gravskrift[217]). Paa Rosenborg findes hendes Portræt i Sorgedragt for Kong Christian IV, malet 1648[218]).
I „Danske Herregaarde“ (Rudbjerggaard) omtales Fru Ellen som en myndig Kvinde, hvem Mændene maatte rette sig efter, og da „den gode Frue var meget begjærlig efter Penge og Jordegods, laa hun i evige Processer og Stridigheder med sin Broder og Svoger om deres Gods.“ — Med Corfits Rud havde hun saaledes en langvarig Proces om Betalingen af 2000 Rdlr., muligt en idømt Bøde for de paa Sandholt nedtagne 50 Fløje, som han kun vilde modtage i Specier, medens hun vilde betale i anden Mynt[219]).
Naar eller paa hvilken Maade Øster-Vallø kom fra Fru Ellen Marsvin til hendes Datter eller Datterbørn, vide

Bogside 71 - nudansk

... ikke efterlod sig tilsvarende spor på Vallø. Det var særlig bemærkelsesværdigt, fordi bygningerne på hendes del af Vallø efter forfatterens vurdering var beskedne sammenlignet med den anden del. Han mener, at hovedforklaringen sandsynligvis var, at Ellen Marsvin ikke boede dér.

Forfatteren finder det vanskeligt at forklare, hvordan hun finansierede sine godskøb og byggearbejder. Han fremsætter som en mulighed, at Christian IV lånte hende de store beløb. Kongens dagbøger fra 1618 omtaler både tilbagebetalinger fra Ellen Marsvin og nye lån til hende, men forfatteren understreger, at der ikke foreligger sikre nærmere oplysninger [216].

Ifølge teksten døde Ellen Marsvin på Ellensborg den 11. november 1649, næsten 78 år gammel, og blev begravet den 3. december. Hun lå sammen med sine to ægtemænd i et på udgivelsestidspunktet tilmuret gravkammer under koret i Nørre Broby Kirke. Kisten var beklædt med læder og forsynet med våbenskjolde og en længere gravskrift [217]. På Rosenborg fandtes et portræt af hende i sørgedragt efter Christian IV, malet i 1648 [218].

Værket »Danske Herregaarde«, under Rudbjerggård, beskriver hende som en myndig kvinde, som mændene måtte rette sig efter. Samme fremstilling hævder, at hendes stærke interesse for penge og jord førte til stadige retssager og stridigheder med hendes bror og svoger. En langvarig sag mod Corfits Rud handlede om betalingen af 2.000 rigsdaler, muligvis en bøde for 50 nedtagne vindfløje på Sandholt. Han ville have betaling i speciedalere, mens hun ville betale i anden mønt [219].

Hvornår eller hvordan Øster-Vallø gik fra Ellen Marsvin til hendes datter eller børnebørn, ved ...

[Sætningen fortsætter på side 72. Alder, årstal og oplysninger er gengivet efter denne kilde.]

Bogens slutnoter til side 71

[216] Nyt hist. Tidsskr. 4 og Nyerup Chr. IVs Dagb. 115.

[217] Mumme, St. Knuds Kirke 307.

[218] Brock, Rosenbrg. 22.

[219] V. Simonsen, Ruderne 2, 186 flg.

vi ikke. Muligt kan det være skeet paa samme Maade som Rosenvold og Boller — hvilke hun kun højst ugjerne afstod og først efter gjentagne Paamindelser, overleverede til Datteren, efterat hun havde bortført saameget som muligt af Løsøret og Husene ved Gaardene[220]) — ved et Magtbud fra Kongen. Hvem der først fik Øster-Vallø, kan heller ikke afgjøres, men det turde muligt være Fru Kirsten Munk, da hun den 15. Oktober 1629 ved Skilsmissen paa Frederiksborg efter Kongens egen Bemærkning i hans Skrivkalender rejser „hen til Vallø[221]),“ som hun desuden jo kan have havt i Sameje med Moderen. Dog anføres det ogsaa andetsteds om Fru Kirsten, at „hun efter egen Begjering forlod Hoffet og rejste til sin Moder[222]),“ men om denne var paa Vallø, maa vi lade uafgjort. — Ved Aar 1641 tilhørte Øster-Vallø Kong Christian IV's og Fru Kirsten Munks Søn, Grev Valdemar Christian, hvorom haves Vished ved et i Gehejmearkivet værende Mageskiftebrev paa Pergament, i hvilket det hedder: „Jeg Christen Schiel til Walløe Kien„des och giør for alle witterligt: At efterſom Ehrlig och „Welbiurdig Mand Siguort Wrne till Raarup, Kongl. „Mayſt. Befallingsmand paa Thrygeluelde, Som effter „Hans Kongl. Mayſt. min allernaadigſte Herre och Konges „befalling, Øster Walløe Gaard, och Goedtz paa Denn „Ædle och Welbaarne Greff Waldemar Christian, Greffue „till Sleſuig och Holſteen, hans och hans Syſchendis „Weigne foreſtaae, Nu for Magelaug och Ewig Eyendomb „haffuer wdlagdt till Mig och mine Arffuinge effterſchr:ne „Øster Walløe Gaarde, Grund og Eyendomb, nemlig: først „Øster Walløe part af denn liden Kouhauge, ſaa och een „anden liden hafue Støder paa forne Kouhauge, och et lidet „Stoche Jord. Item Tuinde Øster Walloe Gaarde, liggin„dis i Herfølge Sougenn, Suandtz bierg Bye, Denn første „Oluff Jennſsen paaboer, ſchylder Orſchyld ſom der tilligger,

Bogside 72 - diplomatisk afskrift

vi ikke. Muligt kan det være skeet paa samme Maade som Rosenvold og Boller — hvilke hun kun højst ugjerne afstod og først efter gjentagne Paamindelser, overleverede til Datteren, efterat hun havde bortført saameget som muligt af Løsøret og Husene ved Gaardene[220]) — ved et Magtbud fra Kongen. Hvem der først fik Øster-Vallø, kan heller ikke afgjøres, men det turde muligt være Fru Kirsten Munk, da hun den 15. Oktober 1629 ved Skilsmissen paa Frederiksborg efter Kongens egen Bemærkning i hans Skrivkalender rejser „hen til Valløe[221])," som hun desuden jo kan have havt i Sameje med Moderen. Dog anføres det ogsaa andetsteds om Fru Kirsten, at „hun efter egen Begjering forlod Hoffet og rejste til sin Moder[222])," men om denne var paa Vallø, maa vi lade uafgjort. — Ved Aar 1641 tilhørte Øster-Vallø Kong Christian IV's og Fru Kirsten Munks Søn, Grev Valdemar Christian, hvorom haves Vished ved et i Gehejmearkivet værende Mageskiftebrev paa Pergament, i hvilket det hedder: „Jeg Christen Schiel til Walloe Kien-
„des och giør for alle witterligt: At eftersom Ehrlig och
„Welbiurdig Mand Siguort Wrne till Raarup, Kongl.
„Mayst. Befallingsmand paa Thrygeluelde, Som effter
„Hans Kongl. Mayst. min allernaadigste Herre och Konges
„befalling, Øster Waloe Gaard, och Goedtz paa Denn
„Ædle och Welbaarne Greff Waldemar Christian, Greffue
„till Slesuig och Holsteen, hans och hans Syschendis
„Weigne forestaae, Nu for Magelaug och Ewig Eyendomb
„haffuer wdlagdt till Mig och mine Arffuinge effterschrne
„Øster Walloe Gaarde, Grund og Eyendomb, nemlig: først
„Øster Waloe part af denn liden Kouhauge, saa och een
„anden liden hafue Støder paa forne Kouhauge, och et lidet
„Støche Jord. Item Tuinde Øster Walloe Gaarde, liggin-
„dis i Herfølge Sougenn, Suandtz bierg Bye, Denn første
„Oluff Jennßen paaboer, schylder Ørschyld som der tilligger,

Bogside 72 - nudansk

... vi ikke. Måske skete det ved en kongelig ordre, ligesom overdragelsen af Rosenvold og Boller. Ifølge teksten gav hun meget modvilligt de to godser fra sig og først efter gentagne påmindelser. Inden overdragelsen havde hun fjernet så meget som muligt af løsøre og bygninger [220].

Det kan heller ikke fastslås, hvem der først overtog Øster-Vallø. Forfatteren nævner Kirsten Munk som en mulighed. Christian IV skrev i sin kalender, at hun ved bruddet på Frederiksborg den 15. oktober 1629 rejste »hen til Vallø« [221]. Hun kan desuden have ejet gården sammen med sin mor. Andre steder står der, at hun efter eget ønske forlod hoffet og rejste til sin mor [222], men det er uafklaret, om Ellen Marsvin da opholdt sig på Vallø.

Omkring 1641 tilhørte Øster-Vallø deres søn, grev Valdemar Christian. Som dokumentation gengiver forfatteren et pergamentbrev om ejendomsbytte fra Gehejmearkivet. Brevets indledning kan gengives således:

»Jeg, Christen Skeel til Vallø, gør hermed offentligt bekendt, at Sigvard Urne til Rårup, kongens lensmand på Tryggevælde, på kongens befaling bestyrer Øster-Vallø gård og gods på grev Valdemar Christians og hans søskendes vegne. Han har nu ved ejendomsbytte overdraget følgende jord og ejendomme fra Øster-Vallø til mig og mine arvinger som varig ejendom: først Øster-Valløs del af den lille kohave, dernæst en anden lille have, som støder op til den nævnte kohave, og et lille jordstykke. Desuden to gårde under Øster-Vallø i Svansbjerg i Herfølge sogn; på den første bor Oluf Jensen, og dertil hører en afgift kaldet ørskyld ...«

[Dokumentcitatet fortsætter på side 73. Ordet »ørskyld« er bevaret som en historisk afgiftsbetegnelse; dets præcise betydning er ikke afklaret her.]

Bogens slutnoter til side 72

[220] D. Herreg., Rosenvold.

[221] D. Saml., 5, 70.

[222] Nyt hist. Tidsskr. 4, 344.

„och ſchylder han Aarlig II pund II ſchiepr. Biug, II Tøn-
„der Haffre, II Boregalt, IIJ Mrk. IV Sk. Landgilde,
„IIJ Mrk. IV Sk. Gieſteri. Denne anden Jenns Olufſſenn
„paaboer ſchylder aarligen II Fierding Smør, II tønder
„Haffre, IIIJ Mrk. landgilde, IIIJ gieſteri och i Endislauff
„en Gaard Anders Nielſsenn paaboer, ſom ſchylder aarlig
„o. ſ. v." I Vederlag derfor nævnes Gaarde i Fyen paa
„Thoſing i Nyby" ſamt „Item et Støche Agger Jord aff
„en aff mine trey Veſtre Waløe Marcher, ſom ligger nærd
„Wallebye, Kaldis Grønnegade, och møder mod Præſtens
„Jord nærd denn Weſtre Knæe och ligger øſtenn for lande-
„ueigenn (Dog haffuer ieg mig Engene forbeholdenn) Noch
„en min Gaard och gods liggendis i Sielland, Thune Herred,
„Reersloff ſougenn, Thorslunde lille Bye ſom Oluff Niel-
„ſsenn paaboer o. ſ. v." Dokumentet har tre vedhængende
Segl og er underſkrevet „Chriſten Skiel" ſamt til Vitter-
lighed „Iffuer Wind egen Hand till Nørholmb" og „Kield
Kragh til Trudholmb."

Grev Valdemar Chriſtian

var født paa Frederiksborg Slot den 26. Juli 1622[223]). Han blev tilligemed to af ſine Søſtre opdraget i Holland indtil ſit ottende Aar hos Grev Ernſt af Nassau, men beſøgte derefter i ſex Aar Sorø lærde Skole, hvor han gjorde udmærket Fremgang. Senere foretog han en Udenlandsreiſe til Frankrig, England, Tyſkland og Italien. Da Faderen elſkede ham for hans Forſtand, gjorde han ham flere Gange til ſin Geſandt hos fremmede Fyrſter, ligeſom han ogſaa gav ham Øen Thorseng, hvor Kong Chriſtian lod nedbryde det gamle Kjærſtrup og byggede Valdemars Slot til ham, hvilket han dog ikke kom til at bebo paa Grund af hans mærkelige Giftermaalshiſtorie.

Efter at Grev Valdemar Chriſtian tilligemed Gregers

Bogside 73 - diplomatisk afskrift

„och schylder Han Aarlig II pund II schiepr. Riug, II Tøn-
„der Haffre, II Boregalt, IIJ Mrk. IV Sk. Landgilde,
„IIJ Mrk. IV Sk. Giesteri. Denne anden Jenns Oluffssenn
„paaboer schylder aarligen II Fierding Smør, II tønder
„Haffre, IIIJ Mrk. landgilde, IIIJ giesteri och i Endislauff
„en Gaard Anders Nielssenn paaboer, som schylder aarlig
„o. s. v.“ I Vederlag derfor nævnes Gaarde i Fyen paa
„Thosing i Nyby“ samt „Item et Stoche Agger Jord aff
„en aff mine trey Vestre Waloe Marcher, som ligger nærd
„Wallebye, Kaldis Grønnegade, och møder mod Præstens
„Jord nærd denn Westre Knæe och ligger østenn for lande-
„ueigenn (Dog haffuer ieg mig Engene forbeholdenn) Noch
„en min Gaard och gods liggendis i Sielland, Thune Herred,
„Reersloff sougenn, Thorslunde lille Bye som Oluff Niel-
„ssenn paaboer o. s. v.“ Dokumentet har tre vedhængende
Segl og er underskrevet „Christen Skiel“ samt til Vitter-
lighed „Jffuer Wind egen Hand till Nørholmb“ og „Kield
Kragh til Trudholmb.“

Grev Valdemar Christian

var født paa Frederiksborg Slot den 26. Juli 1622[223]).
Han blev tilligemed to af sine Søstre opdraget i Holland indtil
sit ottende Aar hos Grev Ernst af Nassau, men besøgte deref-
ter i sex Aar Sorø lærde Skole, hvor han gjorde udmærket
Fremgang. Senere foretog han en Udenlandsrejse til
Frankrig, England, Tyskland og Italien. Da Faderen el-
skede ham for hans Forstand, gjorde han ham flere Gange
til sin Gesandt hos fremmede Fyrster, ligesom han ogsaa
gav ham Øen Thorseng, hvor Kong Christian lod nedbryde
det gamle Kjærstrup og byggede Valdemars Slot til ham,
hvilket han dog ikke kom til at bebo paa Grund af hans
mærkelige Giftermaalshistorie.
Efter at Grev Valdemar Christian tilligemed Gregers

Bogside 73 - nudansk

»... og han betaler årligt 2 pund og 2 skæpper rug, 2 tønder havre, 2 borgalte, 3 mark og 4 skilling i landgilde samt 3 mark og 4 skilling i gæsteri. Den anden gård, som Jens Olufsen bor på, betaler årligt 2 fjerdinger smør, 2 tønder havre, 4 mark i landgilde og 4 [mark] i gæsteri. Desuden en gård i Enderslev, hvor Anders Nielsen bor, som årligt betaler osv.«

Som modydelse nævnes gårde på Fyn, »på Tåsinge i Nyby«, samt: »Desuden et stykke agerjord fra en af mine tre Vester-Vallø-marker, som ligger nær Valløby og kaldes Grønnegade. Det støder op til præstens jord nær det vestlige knæ og ligger øst for landevejen. Dog har jeg forbeholdt mig engene. Desuden en af mine gårde med gods på Sjælland, i Tune herred, Reerslev sogn, i landsbyen Lille Thorslunde, hvor Oluf Nielsen bor, osv.« Dokumentet har tre vedhængende segl og er underskrevet »Christen Skeel«. Som vidner har »Iver Vind til Nørholm, med egen hånd« og »Kjeld Krag til Trudholm« underskrevet.

Grev Valdemar Christian

Han blev født på Frederiksborg Slot den 26. juli 1622 [223]. Sammen med to af sine søstre blev han opdraget hos grev Ernst af Nassau i Holland indtil sit ottende år. Derefter gik han i seks år på Sorø lærde skole, hvor han gjorde fremragende fremskridt. Senere rejste han til Frankrig, England, Tyskland og Italien. Hans far holdt af ham for hans forstand og sendte ham flere gange som udsending til fremmede fyrster. Han gav ham også øen Tåsinge, hvor Christian IV lod det gamle Kjærstrup rive ned og byggede Valdemars Slot til ham. Han kom dog ikke til at bo dér på grund af sin usædvanlige ægteskabshistorie.

Efter at grev Valdemar Christian sammen med Gregers ...

[Sætningen fortsætter på side 74, som ligger uden for de valgte sider.]

Bogens slutnoter til side 73

[223] Hofm., D. Adelsmd. 3, 226; Konigsfeldt, hist. Tab., 2. Udg. 57. I D. Mag. 4. R. 4, 65 og Brasch, Vemmetofte 1, 127 anføres, at han blev døbt 7. Juli.

Redaktionel forklaring

IIJ og IIIJ i dokumentcitatet læses som 3 og 4. Enheden [mark] i den sidste gæsteriafgift er underforstået og derfor tilføjet i kantede parenteser. Borgalte er kastrerede hangrise. Landgilde er fæstebondens afgift; gæsteri er en særskilt forpligtelse til underhold eller betaling. Ældre mængdeenheder er bevaret uden omregning. »Knæ« er bevaret som stedlig beskrivelse af en bøjning. Se også note 223: forfatteren anfører en dåbsdato, der ikke stemmer med hans fødselsdato i brødteksten.

Forholdet mellem ham og Moderen skal i hans sidste Leveaar have været meget spændt, da han idelig afpressede hende Penge og vilde tvinge hende til at give ham en af sine Gaarde. Hendes Breve vise, at Sønnen ikke sjeldent betjente sig af de skammeligste Midler for at faa sin Villie sat igjennem ligeoverfor Moderen. Fru Kirsten ytrer saaledes blandt andet i et Brev af 16. Septbr. 1654 om ham: „Den jeg haver fød til Verden, skal staa efter ganske at fordærve mig." — „Jeg veed, han faar sin Løn, Gud lade det ske snart, for jeg kan umulig længe holde det ud, for jeg kan ikke vide mig en Time sikker;" — og i et andet Brev af 21. Maj 1655: „Gud fri mig for ham, Gud for sin blodige Sveds Skyld lade mig aldrig faa ham at se her i Verden[230])."

Endnu i 1646 besad Grev Valdemar Christian Øster-Vallø; thi da nævnes han i et latinsk Skrift, trykt i Sorø, som er tilegnet ham: „Det hellige Romerske Riges Greve i Slesvig og Holsten, Herre til Tosing, Walløe etc.[231])," men det er muligt, at han allerede næste Aar har afgivet Gaarden til Moderen, Fru Kirsten Munk. Dette slutte vi af et Dokument i Gehejmearkivet af 28. Juni 1647, hvorefter Velbyrdige Ebbe Ulfeld ved sin Fuldmægtig lader henlægge Vallø Gaards Jordebog, som beløber 970 Tdr. 4 Skpr. $2^1/_2$ Fkr. Hartkorn, sammen med Lellingegaards Jordebog, der udgjør 640 Tdr. $2^1/_2$ Skpr. Hartkorn; thi denne sidste Gaard ejedes sikkert den Gang af Moderen.

Kirsten Munk,

Datter af fornævnte Ludvig Munk og Ellen Marsvin, født paa Nørlund 6te Juli 1598, beskrives som ung at have været en særdeles smuk Adelsfrøken, hvilket ogsaa er den rimelige Grund til, at Kong Christian IV blev forelsket i hende. Hans Dronning Anna Cathrine var død i sit 37 Aar paa

Bogside 78 - diplomatisk afskrift

Forholdet mellem ham og Moderen skal i hans sidste Leveaar have været meget spændt, da han idelig afpressede hende Penge og vilde tvinge hende til at give ham en af sine Gaarde. Hendes Breve vise, at Sønnen ikke sjeldent betjente sig af de skammeligste Midler for at faa sin Villie sat igjennem ligeoverfor Moderen. Fru Kirsten ytrer saaledes blandt andet i et Brev af 16. Septbr. 1654 om ham: „Den jeg haver fød til Verden, skal staa efter ganske at fordærve mig.“ — „Jeg veed, han faar sin Løn, Gud lade det ske snart, for jeg kan umulig længe holde det ud, for jeg kan ikke vide mig en Time sikker;“ — og i et andet Brev af 21. Maj 1655: „Gud fri mig for ham, Gud for sin blodige Sveds Skyld lade mig aldrig faa ham at se her i Verden[230]).“
Endnu i 1646 besad Grev Valdemar Christian Øster-Vallø; thi da nævnes han i et latinsk Skrift, trykt i Sorø, som er tilegnet ham: „Det hellige Romerske Riges Greve i Slesvig og Holsten, Herre til Tosing, Walloe etc.[231]),“ men det er muligt, at han allerede næste Aar har afgivet Gaarden til Moderen, Fru Kirsten Munk. Dette slutte vi af et Dokument i Gehejmearkivet af 28. Juni 1647, hvorefter Velbyrdige Ebbe Ulfeld ved sin Fuldmægtig lader henlægge Vallø Gaards Jordebog, som beløber 970 Tdr. 4 Skpr. 2½ Fkr. Hartkorn, sammen med Lellingegaards Jordebog, der udgjør 640 Tdr. 2½ Skpr. Hartkorn; thi denne sidste Gaard ejedes sikkert den Gang af Moderen.

Kirsten Munk,

Datter af fornævnte Ludvig Munk og Ellen Marsvin, født paa Nørlund 6te Juli 1598, beskrives som ung at have været en særdeles smuk Adelsfrøken, hvilket ogsaa er den rimelige Grund til, at Kong Christian IV blev forelsket i hende. Hans Dronning Anna Cathrine var død i sit 37 Aar paa

Bogside 78 - nudansk

[Uddraget fortsætter fra den manglende side 77 og omtaler Valdemar Christian og hans mor, Kirsten Munk.]

Ifølge fremstillingen var forholdet mellem Valdemar Christian og hans mor meget anstrengt i hans sidste leveår. Han krævede stadig penge af hende og ville tvinge hende til at give ham et af sine godser. Forfatteren anfører hendes breve som belæg for, at han brugte skammelige midler til at få sin vilje.

I et brev af 16. september 1654 skrev hun om ham: »Den, jeg har født til verden, vil nu fuldstændig ødelægge mig.« Hun tilføjede, at han nok skulle få sin straf, og bad Gud lade det ske snart, fordi hun ikke længere kunne holde situationen ud eller føle sig sikker en eneste time. Den 21. maj 1655 skrev hun: »Gud fri mig fra ham. For sin blodige sveds skyld må Gud lade mig aldrig mere se ham i denne verden« [230].

Valdemar Christian ejede stadig Øster-Vallø i 1646. Det fremgår af et latinsk værk, trykt i Sorø og tilegnet ham, hvor han kaldes greve af Det Hellige Romerske Rige i Slesvig og Holsten og herre til Tåsinge og Vallø [231]. Forfatteren mener dog, at han muligvis overdragede gården til Kirsten Munk allerede året efter. Et dokument af 28. juni 1647 omtaler, at Ebbe Ulfelds fuldmægtig lod Valløs jordebog indlevere sammen med Lellingegårds. Valløs ejendomme var opgjort til 970 tønder, 4 skæpper og 2½ fjerdingkar hartkorn; Lellingegårds til 640 tønder og 2½ skæpper. Hartkorn var et grundlag for beskatning, ikke en angivelse af ejendommenes areal. Lellingegård tilhørte ifølge forfatteren sikkert Kirsten Munk på dette tidspunkt.

Kirsten Munk var datter af Ludvig Munk og Ellen Marsvin og født på Nørlund den 6. juli 1598. Hun beskrives som en meget smuk ung adelskvinde, hvilket forfatteren antager var grunden til, at Christian IV forelskede sig i hende. Hans dronning Anna Cathrine var død i sit 37. leveår på ...

[Sætningen fortsætter på side 79.]

Bogens slutnoter til side 78

[230] D. Saml. 2. R. 1, 303 flg.

[231] Suhms Saml. 1, 4. H. 144.

Redaktionel forklaring

»Han« i sidens første afsnit er Valdemar Christian. Hartkorn angiver beskatningsgrundlag. Siderne 74-77 er ikke medtaget.

Kjøbenhavns Slot 29. Marts 1612, og tre Aar efter begjærede Kongen Frøken Kirsten af Moderen Fru Ellen Marsvin. Trolovelsen fandt Sted i Jellinge Kirke 23. April; 23. August blev hun ved et kongeligt Patent erklæret for Kongens ægte Gemalinde, men Vielsen (til venstre Haand) fandt først Sted i Frederiksborg Slotskirke 31. December 1615[232]). — Som Kongens Ægtefælle boede Fru Kirsten Munk paa Frederiksborg Slot, men fulgte ogsaa hyppig med Kongen paa hans mange Rejser. Saaledes var hun med i Tyskland under Kong Christians Deltagelse i Trediveaarskrigen, hvilket sees af Kongens Dagbøger.

Forbindelsen mellem Kong Christian og Fru Kirsten var i de første 13—14 Aar lykkelig, men fra den Tid brød et Uvejr løs over hendes Hoved, hvad enten hun nu selv var Skyld deri eller ikke. Efter nogle Beretninger blev hun forvist fra Hoffet, efter andre rejste hun frivillig, og Vallø var det Sted, hun først søgte til. Kongen „drog fra Frederiksborg til Kjøbenhavn"[233]) uden at tage Afskeed med hende, og de saae ikke senere hinanden. Aaret efter, i Marts 1630, forvistes hun til Boller ved Horsens.

Anledningen til den ægteskabelige Uenighed og Skilsmisse skal have været en tysk Greve, Otto Ludvig af Solms, der almindelig gik under Navnet „Rhingreven". Denne Mand var under Kong Christians Deltagelse i Trediveaarskrigen kommen herind i Landet; først gjorde han Tjeneste som Anfører for et hvervet Rytter-Regiment, og blev tilsidst Kongens Hofmarskalk. I ham skal Fru Kirsten have forelsket sig, saa Kong Christian ikke alene fattede Mistanke, men endog ikke vilde erkjende det sidst (1ste Septbr. 1629) fødte Barn for sit. Hen imod Slutningen af Kong Christians Levetid agtede Fru Kirsten sig til Kjøbenhavn, men kom ikke længere end til Moderen paa Ellensborg i Fyen, hvor hun erfarede sin Ægtefælles Død, 28. Februar 1648.

Bogside 79 - diplomatisk afskrift

Kjøbenhavns Slot 29. Marts 1612, og tre Aar efter begjerede Kongen Frøken Kirsten af Moderen Fru Ellen Marsvin. Trolovelsen fandt Sted i Jellinge Kirke 23. April; 23. August blev hun ved et kongeligt Patent erklæret for Kongens ægte Gemalinde, men Vielsen (til venstre Haand) fandt først Sted i Frederiksborg Slotskirke 31. December 1615[232]). — Som Kongens Ægtefælle boede Fru Kirsten Munk paa Frederiksborg Slot, men fulgte ogsaa hyppig med Kongen paa hans mange Rejser. Saaledes var hun med i Tyskland under Kong Christians Deltagelse i Trediveaarskrigen, hvilket sees af Kongens Dagbøger.

Forbindelsen mellem Kong Christian og Fru Kirsten var i de første 13—14 Aar lykkelig, men fra den Tid brød et Uvejr løs over hendes Hoved, hvad enten hun nu selv var Skyld deri eller ikke. Efter nogle Beretninger blev hun forvist fra Hoffet, efter andre rejste hun frivillig, og Vallø var det Sted, hun først søgte til. Kongen „drog fra Frederiksborg til Kjøbenhavn“[233]) uden at tage Afsked med hende, og de saae ikke senere hinanden. Aaret efter, i Marts 1630, forvistes hun til Boller ved Horsens.

Anledningen til den ægteskabelige Uenighed og Skilsmisse skal have været en tysk Greve, Otto Ludvig af Solms, der almindelig gik under Navnet „Rhingreven“. Denne Mand var under Kong Christians Deltagelse i Trediveaarskrigen kommen herind i Landet; først gjorde han Tjeneste som Anfører for et hvervet Rytter-Regiment, og blev tilsidst Kongens Hofmarskalk. I ham skal Fru Kirsten have forelsket sig, saa Kong Christian ikke alene fattede Mistanke, men endog ikke vilde erkjende det sidst (1ste Septbr. 1629) fødte Barn for sit. Hen imod Slutningen af Kong Christians Levetid agtede Fru Kirsten sig til Kjøbenhavn, men kom ikke længere end til Moderen paa Ellensborg i Fyen, hvor hun erfarede sin Ægtefælles Død, 28. Februar 1648.

Bogside 79 - nudansk

... Københavns Slot den 29. marts 1612. Tre år senere bad Christian IV Ellen Marsvin om hendes datter Kirstens hånd. Ifølge denne fremstilling blev parret trolovet i Jellinge Kirke den 23. april. Den 23. august blev Kirsten ved et kongeligt dokument erklæret for kongens ægte hustru, og den 31. december 1615 fandt vielsen »til venstre hånd« sted i Frederiksborg Slotskirke [232]. Udtrykket betegner her et ægteskab uden almindelig dronningestatus for hustruen.

Som kongens hustru boede Kirsten Munk på Frederiksborg, men fulgte også ofte med på hans rejser. Hun var blandt andet med i Tyskland under hans deltagelse i Trediveårskrigen, som det fremgår af hans dagbøger.

Forfatteren beskriver de første 13-14 år som lykkelige, hvorefter store vanskeligheder begyndte. Nogle beretninger siger, at hun blev forvist fra hoffet, mens andre siger, at hun rejste frivilligt. Hun søgte først til Vallø. Kongen drog fra Frederiksborg til København uden at tage afsked med hende [233], og ifølge fremstillingen så de ikke senere hinanden. I marts 1630 blev hun forvist til Boller ved Horsens.

Som årsag til uenigheden og bruddet nævner teksten den tyske greve Otto Ludvig af Solms, kaldet Rhingreven. Han var kommet til Danmark under kongens deltagelse i Trediveårskrigen, først som chef for et hvervet rytterregiment og senere som hofmarskal. Kirsten skal have forelsket sig i ham, og Christian IV blev mistænksom og ville ikke anerkende barnet, som blev født den 1. september 1629, som sit.

Mod slutningen af kongens liv ville Kirsten rejse til København. Hun nåede dog kun til sin mor på Ellensborg på Fyn, hvor hun fik meddelelsen om hans død den 28. februar 1648.

[Oplysninger om trolovelse, vielse og Rhingrevens navn er gengivet efter denne fremstilling fra 1877 og er ikke selvstændigt efterprøvet her.]

Bogens slutnoter til side 79

[232] Konigsfeldt, Hist. Tab., 2. Udg. 54.

[233] D. Saml. 5, 70.

Redaktionel forklaring

»Til venstre hånd« betegner her et ægteskab uden almindelig dronningestatus for hustruen. Navne og datoer gengives efter bogen.

Ved Efterretningen derom brast hun i Graad og sagde: „Hvem skulde have troet, at jeg kunde have udgydt Taarer for Kong Christian.“ Paa Dødslejet vedkjendte Kongen sig Fuldgyldigheden af deres Ægteskab.

Formentlig af Hensyn til de den Gang mægtige Slægtninge af Fru Kirsten forholdt Kong Frederik III sig taus ligeoverfor hende. Af Kong Christian havde hun kort før Misforstaaelsen mellem dem modtaget Titlen „Grevinde til Slesvig-Holsten“, hvilken hun i 27 Aar havde beholdt, eftersom hun henlevede ubemærket paa Boller. Nytaarsdag 1657 kom imidlertid to af Kong Frederiks Udsendte, Rigsraaderne Tyge Below og Otto Krag, til hende paa Boller og spurgte, med hvad Ret hun førte den. Fru Kirsten fremviste Kong Christian IV's egenhændige Breve derfor, saavel før som efter at hun var falden i Unaade, men Kong Frederik III befalede fjorten Dage efter ved et aabent Brev, at denne Titel ikke maatte tildeles hverken Fru Kirsten eller hendes Børn, eftersom „Ingen af Adelstanden egner eller tilkommer“ saadan Titel.

Kun lidt over et Aar overlevede Fru Kirsten Munk denne Ydmygelse. Hun endte sine Dage paa Boller den 19. April 1658. Hendes Lig førtes til Odense, hvor det med al Pragt i Børns og Børnebørns Nærværelse blev begravet i St. Knuds Kirke den 23. Juni eller Juli samme Aar[234]). Det var paatænkt, at Bispen i Odense, Dr. Laurits Jacobsen, skulde have holdt Ligtalen over hende[235]), men da han undskyldte sig, holdt Sognepræsten for Boller, Mag. Christian Sommer, Ligprædikenen og desuden holdt den svenske General-Admiral Wrangels Hofprædikant en tysk Tale ved hendes Kiste.[236]). — Den Kiste i Walkendorfs Kapel med Grevekrone samt Bogstaverne C. M. skal efter de nyeste Undersøgelser ikke gjemme hendes Lig, hvorimod det antages, at hendes Kiste findes i Kjælderen.

Bogside 80 - diplomatisk afskrift

Ved Efterretningen derom brast hun i Graad og sagde: „Hvem skulde have troet, at jeg kunde have udgydt Taarer for Kong Christian.“ Paa Dødslejet vedkjendte Kongen sig Fuldgyldigheden af deres Ægteskab.
Formentlig af Hensyn til de den Gang mægtige Slægtninge af Fru Kirsten forholdt Kong Frederik III sig taus ligeoverfor hende. Af Kong Christian havde hun kort før Misforstaaelsen mellem dem modtaget Titlen „Grevinde til Slesvig-Holsten“, hvilken hun i 27 Aar havde beholdt, eftersom hun henlevede ubemærket paa Boller. Nytaarsdag 1657 kom imidlertid to af Kong Frederiks Udsendte, Rigsraaderne Tyge Below og Otto Krag, til hende paa Boller og spurgte, med hvad Ret hun førte den. Fru Kirsten fremviste Kong Christian IV's egenhændige Breve derfor, saavel før som efter at hun var falden i Unaade, men Kong Frederik III befalede fjorten Dage efter ved et aabent Brev, at denne Titel ikke maatte tildeles hverken Fru Kirsten eller hendes Børn, eftersom „Ingen af Adelstanden egner eller tilkommer“ saadan Titel.
Kun lidt over et Aar overlevede Fru Kirsten Munk denne Ydmygelse. Hun endte sine Dage paa Boller den 19. April 1658. Hendes Lig førtes til Odense, hvor det med al Pragt i Børns og Børnebørns Nærværelse blev begravet i St. Knuds Kirke den 23. Juni eller Juli samme Aar[234]). Det var paatænkt, at Bispen i Odense, Dr. Laurits Jacobsen, skulde have holdt Ligtalen over hende[235]), men da han undskyldte sig, holdt Sognepræsten for Boller, Mag. Christian Sommer, Ligprædikenen og desuden holdt den svenske General-Admiral Wrangels Hofprædikant en tysk Tale ved hendes Kiste[236]). — Den Kiste i Walkendorfs Kapel med Grevekrone samt Bogstaverne C. M. skal efter de nyeste Undersøgelser ikke gjemme hendes Lig, hvorimod det antages, at hendes Kiste findes i Kjælderen.

Bogside 80 - nudansk

Da Kirsten fik besked om kongens død, begyndte hun at græde og sagde: »Hvem skulle have troet, at jeg kunne græde over kong Christian?« Ifølge teksten anerkendte kongen på sit dødsleje, at deres ægteskab havde været fuldt gyldigt.

Frederik III undlod i en periode at gribe ind over for hende, muligvis af hensyn til hendes dengang magtfulde slægtninge. Hun havde før bruddet med Christian IV fået titlen grevinde til Slesvig-Holsten og beholdt den i 27 år, mens hun levede tilbagetrukket på Boller. Nytårsdag 1657 kom rigsråderne Tyge Below og Otto Krag og spurgte, hvilken ret hun havde til titlen. Hun fremviste Christian IV's egenhændige breve som dokumentation. Alligevel forbød Frederik III ved et offentligt brev fjorten dage senere, at hun eller hendes børn brugte titlen. Begrundelsen var, at en sådan titel ikke tilkom nogen af adelsstanden.

Kirsten overlevede kun denne ydmygelse med lidt over et år. Hun døde på Boller den 19. april 1658. Liget blev ført til Odense og begravet med stor pragt i Sankt Knuds Kirke, med børn og børnebørn til stede. Kilden angiver datoen som den 23. juni eller juli og lader dermed måneden stå usikker [234].

Biskop Laurits Jacobsen skulle oprindelig have holdt ligtalen [235]. Da han undskyldte sig, holdt Bollers sognepræst, magister Christian Sommer, ligprædikenen. Den svenske generaladmiral Wrangels hofprædikant holdt desuden en tale på tysk ved kisten [236]. Ifølge de undersøgelser, som forfatteren kendte i 1877, indeholdt kisten med grevekrone og bogstaverne C. M. i Walkendorfs Kapel ikke hendes lig. Han skriver, at hendes kiste i stedet antoges at stå i kælderen.

Bogens slutnoter til side 80

[234] Mumme, St. Knuds K. 305; Hofm., D. Adelsmd. 3, 225 og Molb. hist. Aarb. 1, 145.

[235] Ny d. Mag. 5, 78.

[236] Mumme ans. St.

Redaktionel forklaring

Forfatteren skriver »Juni eller Juli«; usikkerheden er bevaret.

Fru Kirsten Munk er bleven forskjellig bedømt. Om hendes sidste Dage, som hun tilbragte paa Boller, ytres[237]): „Hun udmærkede disse ved Menneskekjærlighed og Velgjørenhed, viste sig gavmild mod offentlige Stiftelser i Odense og Horsens, anlagde Hospitaler og Skoler paa tre af sine Godser: Thorseng, Boller og Lundegaard." Andetsteds siges derimod[238]): „Hendes Karakter var lav og slet, ganske som man kunde vente sig af den fordums Majtresse, og en af de største Bebrejdelser mod Christian IV bliver uden Tvivl, at han af denne Sirene lod sig hilde i Garn, der standsede hans hele Virksomhed og bragte ham i et spændt, ja næsten fjendtligt Forhold til den fornemme Adel; thi Damerne vilde ikke gjøre denne Person deres Opvartning og Kongen tabte saare meget i sine Undersaatters Øjne. Fru Kirstens Indflydelse paa Danmarks Skjæbne i det 17de Aarhundrede er langt større, end man i Almindelighed lægger Mærke til, men desværre bar den kun slette Frugter."

Fru Kirsten Munk var Moder til 10 Børn, 2 Sønner og 8 Døtre. 5 af Børnene ere fødte paa Frederiksborg, 1 paa Kjøbenhavns, 1 paa Kronborg, 1 paa Skanderborg, og 2 paa Haderslevhus Slotte. Af Døtrene bleve fem gifte med Adelsmænd af de berømteste Familier, nemlig: Sophie Elisabeth med Rigsgreve Christian Pentz; Leonora Christina med Rigshovmester Corfits Ulfeld; Elisabeth Augusta med Rigsraad Hans Lindenov; Christiane med Statholderen i Norge Hannibal Sehested og Hedvig med Ebbe Ulfeld, senere svensk Generalløjtnant. Den ældste Datter Anna Cathrine var forlovet med Rigshovmesteren Frants Rantzau, der kom ulykkelig af Dage ved i Mørke at drukne i Rosenborg Slotsgrav, hvorover hun tog sin Død det næste Aar 1633, og den yngste Datter Dorothea Elisabeth, som Kongen kaldte den „kasserte Frøken", kom 1645 i et Kloster i Cøln[239]).

Allerede som ung Pige ejede Kirsten Munk Nørlund,

Bogside 81 - diplomatisk afskrift

Fru Kirsten Munk er bleven forskjellig bedømt. Om
hendes sidste Dage, som hun tilbragte paa Boller, ytres[237]):
„Hun udmærkede disse ved Menneskekjærlighed og Velgjørenhed, viste sig gavmild mod offentlige Stiftelser i Odense og
Horsens, anlagde Hospitaler og Skoler paa tre af sine Godser: Thorseng, Boller og Lundegaard.“ Andetsteds siges
derimod[238]): „Hendes Karakter var lav og slet, ganske som
man kunde vente sig af den fordums Maitresse, og en af
de største Bebrejdelser mod Christian IV bliver uden Tvivl,
at han af denne Sirene lod sig hilde i Garn, der standsede
hans hele Virksomhed og bragte ham i et spændt, ja næsten
fjendtligt Forhold til den fornemme Adel; thi Damerne
vilde ikke gjøre denne Person deres Opvartning og Kongen
tabte saare meget i sine Undersaatters Øjne. Fru Kirstens
Indflydelse paa Danmarks Skjæbne i det 17de Aarhundrede
er langt større, end man i Almindelighed lægger Mærke til,
men desværre bar den kun slette Frugter.“
Fru Kirsten Munk var Moder til 10 Børn, 2 Sønner
og 8 Døtre. 5 af Børnene ere fødte paa Frederiksborg,
1 paa Kjøbenhavns, 1 paa Kronborg, 1 paa Skanderborg,
og 2 paa Haderslevhus Slotte. Af Døtrene bleve fem gifte
med Adelsmænd af de berømteste Familier, nemlig: Sophie
Elisabeth med Rigsgreve Christian Pentz; Leonora Christina
med Rigshovmester Corfits Ulfeld; Elisabeth Augusta med
Rigsraad Hans Lindenov; Christiane med Statholderen i Norge
Hannibal Sehested og Hedvig med Ebbe Ulfeld, senere svensk
Generalløjtnant. Den ældste Datter Anna Cathrine var
forlovet med Rigshovmesteren Frants Rantzau, der kom
ulykkelig af Dage ved i Mørke at drukne i Rosenborg Slotsgrav,
hvorover hun tog sin Død det næste Aar 1633, og den
yngste Datter Dorothea Elisabeth, som Kongen kaldte den
„kasserte Frøken“, kom 1645 i et Kloster i Cøln[239]).
Allerede som ung Pige ejede Kirsten Munk Nørlund,
6

Bogside 81 - nudansk

Kirsten Munk er blevet vurderet meget forskelligt. En af de fremstillinger, som forfatteren citerer, beskriver hendes sidste år på Boller som præget af menneskekærlighed og velgørenhed. Hun skulle have støttet offentlige stiftelser i Odense og Horsens og oprettet hospitaler og skoler på Tåsinge, Boller og Lundegård [237]. Her betyder hospitaler institutioner for forsørgelse og pleje.

Et andet sted står der derimod [238]: »Hendes karakter var lav og dårlig, ganske som man kunne vente af den tidligere elskerinde. En af de største bebrejdelser mod Christian IV er uden tvivl, at han lod sig fange i denne sirenes net. Det standsede hele hans virksomhed og bragte ham i et anstrengt, ja næsten fjendtligt forhold til den fornemme adel. Damerne ville nemlig ikke opvarte denne person, og kongen mistede meget af sin anseelse i sine undersåtters øjne. Fru Kirstens indflydelse på Danmarks skæbne i det 17. århundrede er langt større, end man almindeligvis bemærker, men desværre bar den kun dårlige frugter.«

Ifølge teksten var Kirsten mor til ti børn, to sønner og otte døtre. Fem var født på Frederiksborg, ét på Københavns Slot, ét på Kronborg, ét på Skanderborg og to på Haderslevhus. Fem døtre blev gift ind i fremtrædende adelsslægter: Sophie Elisabeth med Christian Pentz; Leonora Christina med rigshofmester Corfits Ulfeld; Elisabeth Augusta med rigsråd Hans Lindenov; Christiane med den norske statholder Hannibal Sehested; og Hedvig med Ebbe Ulfeld, som senere blev svensk generalløjtnant.

Den ældste datter, Anna Cathrine, var forlovet med rigshofmester Frants Rantzau. Han druknede i mørket i Rosenborgs voldgrav, og ifølge fremstillingen døde hun af sorg året efter, i 1633. Den yngste datter, Dorothea Elisabeth, som kongen kaldte den »kasserede frøken«, kom i kloster i Köln i 1645 [239].

Allerede som ung ejede Kirsten Munk Nørlund ...

[Sætningen fortsætter på side 82.]

Bogens slutnoter til side 81

[237] Høst, Ulfeld 265.

[238] D. Herreg., Boller.

[239] Konigsf., Hist. Tab., 2. Udg. 56-57.

Redaktionel forklaring

Hospitaler betyder her institutioner til forsørgelse og pleje. Den stærkt negative karakteristik er et kildecitat. »Sirene« bruges om en forførende kvinde. Det nederste 6 er bogens tryksignatur.

Rudbjerggaard og Lundegaard, foruden mere Gods, saa at hun, da hun indtraadte i Ægteskab med Kong Christian IV, var Landets rigeste Arving. Det synes imidlertid, som om hun og Moderen har siddet i et Slags Fællesskab om deres Ejendomme, „saa at den dristige Ellen Marsvin benyttede begges Formue til at erhverve sig betydelige Godser, hvorimod andre afhændedes.“[240]) Om Øster-Vallø kan have været en saadan Fællesejendom for Moder og Datter, kjende vi ikke, men Fru Kirsten Munk afhændede ved Skjøde af 1ste Maj 1651 Vallø o: Øster-Vallø og Egoffue-Gaard med tilhørende Gods til Hr. Christen Skeel til Fusinge, Danmarks Riges Raad, Befalingsmand paa Tryggevælde, og hans Børn, nemlig Otto Skeel, Jomfru Birgitte Skeel og Jomfru Birte Skeel. Dokumentet er udstedt i Kjøbenhavn, underskrevet af Fru Kirsten Munk og til Vitterlighed af Axel Urup, Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot og Oluf Brokkenhus til Hjulebjerg, det er paa Pergament og existerer endnu. Derved bleve de to adskilte Ejendomme igjen forenede. — Vi ville, forinden vi behandle Christen Skeels Historie, gaa tilbage til Ejerne af

Vester-Vallø,

som ved Delingen efter Hr. Oluf Rosenkrantz's Død kom til

Sten Rosensparre,

født 7. Septbr. 1523, der blev gift med Mette Rosenkrantz, og var en Søn af Danmarks Riges Raad Jens Torbensen Rosensparre til Skarholt (død 1530) og Fru Birgitte Bille (død 21de Juni 1553, Datter af Hr. Sten Bille Basse til Søholm).

Familien Rosensparres Vaaben er et blaat Skjold, hvori en Solv-Sparre, belagt med 3 røde Roser, og paa Hjelmen 3 grønne Grene, hver med en rød Rosenknop.

Giftermaalet fandt Sted 1551 eller 1552[241]), ved hvilken

Bogside 82 - diplomatisk afskrift

Rudbjerggaard og Lundegaard, foruden mere Gods, saa at hun, da hun indtraadte i Ægteskab med Kong Christian IV, var Landets rigeste Arving. Det synes imidlertid, som om hun og Moderen har siddet i et Slags Fællesskab om deres Ejendomme, „saa at den dristige Ellen Marsvin benyttede begges Formue til at erhverve sig betydelige Godser, hvorimod andre afhændedes.“[240]) Om Øster-Vallø kan have været en saadan Fællesejendom for Moder og Datter, kjende vi ikke, men Fru Kirsten Munk afhændede ved Skjøde af 1ste Maj 1651 Vallø ɔ: Øster-Vallø og Egøffue-Gaard med tilhørende Gods til Hr. Christen Skeel til Fusinge, Danmarks Riges Raad, Befalingsmand paa Tryggevælde, og hans Børn, nemlig Otto Skeel, Jomfru Birgitte Skeel og Jomfru Birte Skeel. Dokumentet er udstedt i Kjøbenhavn, underskrevet af Fru Kirsten Munk og til Vitterlighed af Axel Urup, Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot og Oluf Brokkenhus til Hjulebjerg, det er paa Pergament og existerer endnu. Derved bleve de to adskilte Ejendomme igjen forenede. — Vi ville, forinden vi behandle Christen Skeels Historie, gaa tilbage til Ejerne af

Vester-Vallø,

som ved Delingen efter Hr. Oluf Rosenkrantz's Død kom til

Sten Rosensparre,

født 7. Septbr. 1523, der blev gift med Mette Rosenkrantz, og var en Søn af Danmarks Riges Raad Jens Torbensen Rosensparre til Skarholt (død 1530) og Fru Birgitte Bille (død 21de Juni 1553, Datter af Hr. Sten Bille Basse til Søholm). Familien Rosensparres Vaaben er et blaat Skjold, hvori en Sølv-Sparre, belagt med 3 røde Roser, og paa Hjelmen 3 grønne Grene, hver med en rød Rosenknop. Giftermaalet fandt Sted 1551 eller 1552[241]), ved hvilket

Bogside 82 - nudansk

... Rudbjerggård og Lundegård samt andre ejendomme. Forfatteren betegner hende derfor som landets rigeste arving, da hun giftede sig med Christian IV. Han mener dog, at hun og Ellen Marsvin i en vis forstand ejede eller forvaltede ejendommene sammen, så moren brugte begges formuer til godskøb, mens andre besiddelser blev solgt [240].

Det er uklart, om Øster-Vallø var en sådan fælles ejendom. Ved et skøde af 1. maj 1651 solgte Kirsten Munk Vallø, det vil sige Øster-Vallø, og Egøffue-Gård med tilhørende gods til rigsråd og lensmand på Tryggevælde Christen Skeel til Fusinge og hans børn Otto, Birgitte og Birte Skeel. Skødet blev udstedt i København og underskrevet af Kirsten Munk med Axel Urup, lensmand på Københavns Slot, og Oluf Brokkenhus til Hjulebjerg som vidner. Dokumentet var skrevet på pergament og fandtes stadig, da bogen blev skrevet. Dermed blev de to adskilte ejendomme samlet igen.

Herefter vender bogen tilbage til Vester-Valløs ejere. Ved delingen efter Oluf Rosenkrantz' død var denne del kommet til Sten Rosensparre.

Sten Rosensparre blev født den 7. september 1523 og gift med Mette Rosenkrantz. Han var søn af rigsråd Jens Torbensen Rosensparre til Skarholt, som døde i 1530, og Birgitte Bille, som døde den 21. juni 1553. Hun var datter af Sten Bille Basse til Søholm.

Rosensparres våbenskjold var blåt med en sølvfarvet sparre, en omvendt V-form, med tre røde roser. Hjelmtegnet havde tre grønne grene, hver med en rød rosenknop. Ægteskabet blev indgået i 1551 eller 1552 [241] ...

[Teksten fortsætter uden for samlingen. Afsnittet om Sten Rosensparre er medtaget, fordi det står på den sidste kildeside.]

Bogens slutnoter til side 82

[240] D. Herreg., Rudbjerggaard.

[241] Tildels efter F. R. Friis, Rosensparre 7-9 og Hist. Tidsskr. 4. R. 3, 622 flg.

Redaktionel forklaring

ɔ: betyder »det vil sige«. En heraldisk sparre er et omvendt V. Siden fortsætter på side 83, som ligger uden for udvalget.

Bilag - bogens notesider

De følgende to sider viser bogens trykte sider 371 og 372. Note 241 begynder nederst på side 371 og fortsætter øverst på side 372. Hele notesiderne er bevaret; de indeholder også noter til sider uden for dette udvalg.

— 50) Ab.-Lex. 2, 31. — 51) Barner, Rosenkr. 1, 274. — 52) Hofm., Fund. 10, 85. — 53) Br., Vemmetofte 1, 75. — 54) Wegener, Abrahamstrup 2, 323. — 55) Ejler Brokkenh. Ant. og Br., Vemmetofte 1, 105. — 56, 57) Geh.-Ark. Bille. — 58) Tyge Beckers Not. Stamt. Bille, Kgl. Bibl. 973 f. — 59) D. Mag. 3. R. 2, 86. — 60) Holberg, D. Hist. 2, 333. — 61) Bruun, d. Saml. 4, 162. — 62, 63) Hofm., d. Adelsmd. 3, 336 og 337. — 64) D. Mag. 4. R. 4, 150. — 65) F. R. Friis, Holbæk Hist. 65. — 66) Kirkeh. Saml. 2, 418. — 67) Geh.-Ark., Billernes Breve. — 68) V. Simonsen, Borgruiner 49. — 69) Hofm., d. Adelsm. 3, 336. — 70) Paludan, Kallundborg 32. — 71) Hofm., d. Adelsm. 3, 336. — 72) Secher, Danmark 2, 136. — 73) Ryge, 357 flg. — 74) Paludan, Kallundbg. 33. — 75) Bruun, D. Saml. 2. R. 2, 202. 76) Paludan anf. St. — 77) E. Brokkenh. Ant. — 78) D. Herreg., Vallø. — 79) Ny kirkeh. Saml. 4, 403. — 80, 81) Gl. Domme 4, 48—54 og 193—202. — 82) Hofm., Fund. 7, 480. — 83) Marm. Dan. 1, 40 og St. Friis, Rosk. Domk. 238. — 84) Hofm., D. Adelsmd. 3, 323, Stamt. 1. — 85) E. Brokkenh. Ant. — 86) Hofm., Fund. 2, 494. — 87, 88) E. Brokkenh. Ant. — 89) Gl. Domme 4, 415. — 90, 91) E. Brokkenh. Ant. — 92) Bruun, D. Saml. 2. R. 2, 273. — 93) Secher, Danmark 3, 36. — 94) Kirkeh. Saml. 2, 418. — 95—97) Wegener, Abrahamstr. 1, 98: 2, 81 og 1, 102. — 98) E. Brokkenh. Ant. — 99) D. Mag. 4. R. 2, 224. — 200) Hofm., Fund. 3, 270 Stamt. — 1) Hist. Tidsskr. 6, 637. — 2) D. Herreg. 2, Rosenholm. — 3) Rothe, brave Mænd 2; Hofm., Fund. 1, 121 og Do. D. Adelsmd. 1, 114. — 4) Slange, Chr. IV, 1144. — 5) Marm. Dan. 2, 145. — 6) Brock, Rosenborg 41. — 7) D. Herreg., Lungholm og Secher, Danm. 3, 107. — 8) Geh.-Ark. Vallo 4. — 9) E. Brokk. Ant. — 10) Traps Beskr., 1. Udg. 2, 255. — 11) E. Brokkenh. Ant. — 12) V. Simonsen, Ruderne 2, 167 og 181. — 13) D. Atl. 3, 560. — 14) Sst. 6, 819 og Hist. Tidsskr. 4. R. 5, 160. — 15) Ny d. Mag. 1, 221. — 16) Nyt hist. Tidsskr. 4 og Nyerup Chr. IVs Dagb. 115. — 17) Mumme, St. Knuds Kirke 307. — 18) Brock, Rosenbrg. 22. — 19) V. Simonsen, Ruderne 2, 186 flg. — 20) D. Herreg., Rosenvold. — 21) D. Saml., 5, 70. — 22) Nyt hist. Tidsskr. 4, 344. — 23) Hofm., D. Adelsmd. 3, 226; Königsfeldt, hist. Tab., 2. Udg. 57. I D. Mag. 4. R. 4, 65 og Brasch, Vemmetofte 1, 127 anføres, at han blev døbt 7. Juli. — 24) Slange, Chr. IV, 1159 flg. og Hofm., D. Adelsmd. 3, 226 flg. — 25) Ny d. Mag. 6, 176. — 26) Nyt hist. Tidsskr. 5, 372. — 27) D. Mag. 3. R. 4. 221. — 28) Hofm., D. Adelsmd. 3, 231 og Giessing, Jubell. 2, 279. — 29) Brock, Rosenborg 23. — 30) D. Saml. 2. R. 1, 303 flg. — 31) Suhms Saml, 1, 4. H. 144. — 32) Königsfeldt, Hist. Tab., 2. Udg. 54. — 33) D. Saml. 5, 70. — 34) Mumme, St. Knuds K. 305; Hofm., D. Adelsmd. 3, 225 og Molb. hist. Aarb. 1, 145. — 35) Ny d. Mag. 5, 78. — 36) Mumme anf. St. — 37) Høst, Ulfeld 265. — 38) D. Herreg., Boller. — 39) Königsf., Hist. Tab., 2. Udg. 56—57. — 40) D. Herreg., Rudbjerggaard. — 41) Tildels efter F. R. Friis,

Rosenſparre 7—9 og Hiſt. Tidsſkr. 4. R. 3, 622 flg. — 42) R., Giſſelfeld 74. — 43) Ad.-Lex. 2, 62. — 44) Troels Lund, Skitſer 45. — 45—50) Ryge, Peder Oxe 114, 123, 117—20, 126—29, 134—36 og 199. — 51—52) Tr. Lund, Skitſer 44 og 52, 55, 57, 60. — 53, 54) Rasmusſen, Giſſelfeld 73 og 64—65. — 55) Ryge 204, 226, 277, 308 m. fl. St. — 56) Rasmusſen anf. St. 318. — 57) D. Atl. 3, 504 og Ryge 436. — 58—60) Ryge 432, 330, 336—37. — 61) Rasmusſen anf. St. 313. — 62) E. Brokkenh. Ant. — 63) Rasmusſen anf. St. 71 og 73, cfr. Ryge 302. — 64) Tr. Lund, Skitſer 107. — 65—66) Ryge 328, 338 og Repholtz, Stampenborg 34. — 67) Geh.-Ark. Aarsb. 3, Till. 62. — 68—70) Ryge 357 og 405—12; Rasmusſen, Giſſelfeld 75 og 77. — 71) Gl. Domme 4, 118. — 72) E. Brokkenh. Ant. — 73) F. R. Friis, Rosenſparre 18. — 74) Ny d. Mag. 2, 318 og Br., Vemmetofte 1, 141. — 75) F. R. Friis, Rosenſparre 44—45 og Skifteprotokollen i Univerſitets Bibl. — 76) Slange, Chr. IV 92, 95 og 137. — 77) Nyerup, Chr. IVs Dagb. 48. — 78) F. R. Friis, Rosenſparre 20, 23. — 79) Rørdam, Lyskander 77 og 141. — 80) Chr. IV anf. Dagb. — 81) Ad.-Lex. 2, 124; D. Atl. 6, 398 og Ligpr. — 82) F. R. Friis, anf. Sted 27. — 83) Hofm., Fund. 8, 344. — 84) F. R. Friis, anf. St. 31 flg. — 85) Rothe, brave Mænd 1, 45; F. R. Friis, anf. St. 27 og Hiſt. Tidsſkr. 4. R. 3, 628 flg. — 86) Ny d. Mag. 2, 41. — 87) Br., Vemmetofte 1, 124. — 88) D. Atl. 6, 397. — 89) Br., Vemmetofte 1, 106. — 90) V. Simonſen, Ruderne 2, 195. — 91) V. S. Skeels Optegnelſer og Secher, Danm. 3. — 92) Hammerich, Carl Guſtav 131. — 93) Nyt hiſt. Tidsſkr. 3, 344. — 94) V. S. Skeels Opt. 193—94. — 95) Secher, Ill. Almanak 1858, 95. — 96) Fædrelandets Feuilleton efter Svea 1866. — 97) D. Mag. 3. R. 4. — 98) V. S. Skeels Opt. — 99) Ill. Almanak 100. — 300) V. S. Skeels Opt. — 1, 2) Marm. Dan. 2, 227. — 3) Ill. Alm. 1858, 101. — 4) Skaanſke Herreg. og Skeels Opt. 245. — 5) D. Saml. 5, 353. — 6) Br., Vemmetofte 1, 203. — 7) Skeels Opt. 206 flg. — 8) Sſt. 237 og Bornemans Ligpr. — 9) P. W. Becker, Saml. 2, 14. — 10) Bornemans Ligpr. — 11—13) Skeels Opt. 240, 277 og 274. — 14) Indb. f. den parl. Kommiſ. 2. R. 2. — 15) Stampes Erklæringer 6, 425. — 16) Valloby Kirkebog. — 17) Hofm., D. Adelsmd. 3, 288; Repholtz, Stampenborg 58; D. Saml. 2. R. 2, 377 og Nyt hiſt. Tidsſkr. 2, 256. — 18) Hofm., Fund. 1, 347. — 19) Br., Vemmetofte 2, 210. — 20) Indb. f. den parl. Kommiſ. 2. R. 5 og 32. — 21) Repholtz, Stampenborg 70. — 22) Hiſt. Tidsſkr. 3. R. 6, 527. — 23) Saml. til jyſk Hiſt. 2, 58. — 24, 25) Geh.-Ark., Sjæl. Tegn. Fol. 65, 128 og 68, 731. — 26) D. Herreg., Bækkeſkov. — 27) Indb. fra den parl. Kommiſ. 2. R. 34 og 1. R. 4. — 28) Sſt. 1. R. 7—8. — 29) Lit. Selſk. Skr. 23. B. og Braſch, Vemmetofte 2. — 30) Hiſt. Tidsſkr. 3. R. 4, 159. — 31) Brock, Rosenborg 95. — 32, 33) Høſt, Fr. IVs Privatlevnet 155 og 186. — 34) Hiſt. Tidsſkr. 4. R. 5, 209. — 35) Høſt, anf. St. 245. — 36) Lit. Selſk. Skr. 23. B. 172. — 37) St. Friis, Rosk. Domk. 178. — 38) Høſt, anf.